

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ט, תשי"ח

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לעניין "הימר" ו"הימור"

מר יצחק אבינרי ב"פינת הלשון" ("משמר", שנת תשי"ז, יג
 בניסן) ומר ניסן ברגרין במאמרו "בירורי לשון" (לשונו לעם"
 פה, עמ' 75-78) פסקו, שאין במציאות פועל הִמַּר במשמעות
 התערב, ואין שם-עצם הִמּוּר במשמעות התערבות, ואף אסרו
 לחדש פועל וְשֵׁם מלשון זה, מאחר שמצאנו "מעשה בשני בני אדם
 שֶׁהִמְרוּ זה את זה; אמרו: כל מי שילך ויקניט את הלל, יטול
 ארבע מאות זוז" (שבת לא ע"א), ומאחר ש"הִמְרוּ" זה מן השורש

מֵרָה בַּהֲפָעִיל מִשְׁמַשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת הַגִּל. מִכָּאן – לְדַבְרֵיהֶם – שֶׁהֵמָּר וְהֵמֹר אֵינָם אֵלָא שִׁיבוּשִׁים, וְאִי־אִפְשָׁר לֹמַר עַל כֵּךְ, שֶׁבִּשְׂתֵּא כִּיּוֹן דַּעַל־עַל, וְעַל עוֹרְכֵי הָעִיתוֹנִים הַחוּבָה מוֹטֵלָת לִשְׂרַשׁ שִׁיבוּשׁ זֶה־ (דַּבְּרֵי מֶר בְּרַגְרִין, שָׁם, עַמ' 78) וְטוֹעִים בֹּזֵה בַּעֲלֵי הַיָּמֹר הַחֲדָשׁ (דַּבְּרֵי מֶר אֲבִינָרִי, הַמּוֹבָאִים ע"י מֶר צְבִי דָקֵל, "לְשׁוֹנֵנוּ לַעֲם", פֹּה, עַמ' 125). מֶר בְּרַגְרִין מְסִיִּים אֶת דְּבָרָיו: "רוֹשְׁמֵי רְשׁוּמוֹת בִּלְשׁוֹן הָעִיתוֹנִים מִתְּבַקְשִׁים לְהוֹדִיעַ לְאֻקְדָּמִיָּה לְלִשׁוֹן הָעִבְרִית, אֵימָתִי נִתְחַדְּשָׁה הַטְּעוֹת הַזֹּאת וְעַל־יְדֵי־מִי? בְּכֹרֶךְ הַמִּילּוּאִים לְמִילּוֹנוֹ שֶׁל אֲבֶן־שׁוֹשֶׁן מּוֹבָאִים גַּם הַיָּמֹר וְגַם הַיָּמֶר וְנֹאמַר שָׁם, שֶׁאֵין זֶה אֵלָא פּוֹעֵל רוּחַ בִּלְשׁוֹן הַדִּיבּוּר, שֶׁנוֹצֵר מִתּוֹךְ טְעוֹת הַבְּנָה בְּסַגּוֹן הָאֲגִדָּה".

אֲמָנָם, אֲמֵת וְנִכּוֹן הוּא, שֶׁהַפּוֹעֵל הַחֲדָשׁ הַיָּמֶר נִגְזַר מִן הֶמָּרוּ (שֶׁהוּא עֶבֶר בַּהֲפָעִיל מִן מֶר ה), הַדּוּמָה בְּצוּרְתּוֹ לְהֶמָּרוּ בְּמִדְּגוּשָׁה, פִּיעַל מִן הַמֶּר. בְּכַתִּיבָה לֹא־מְנוּקֶדֶת עֲלּוּלִים הֵם לְהַתְחַלֵּף זֶה בֹּזֵה. אֵךְ לֹא טְעוֹת כֵּאֵן, כְּסִבְרַת רַבִּים, אֵלָא חִידוּשׁ לְשׁוֹנֵי מִכּוּון וְנִחוּץ, כְּדֵי לְהִיחַלֵּץ מִן הַפּוֹעֵל הֶמָּרָה הַמְּסוֹרֶבֶל בְּרִיבּוּי־הוֹרָאוֹת. בְּמִקּוֹם מָרָה – הֶמָּרָה – הֶמָּרִיתִי – הֶמָּרוּ נּוֹצֵר כֹּכָה: הֵמָּר – הֶמָּרִיתִי – הֶמָּרוּ.

הַפּוֹעֵל הַמֶּר ה, כְּאֹמֹר, מְסוֹרֶבֶל בְּמִשְׁמַעוּיּוֹת, שֶׁכֵּן הוּא סוֹבֵל לֹא רַק מִשְׁמַעוֹת שֶׁל הַתְּעַרְב, אֵלָא הוּא מִתְּפַרֵּשׁ גַּם כִּלְשׁוֹן מְרִידָה וּמְרִי, כְּגֹן: "וְתִמָּרוּ אֶת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הָאֲמָנָתָם לֹא־ (דְּבָרִים ט, כג), "כִּי הֶמָּרוּ אֶת רוּחָם" (תְּהִלִּים קו, ג) וְעוֹד; וְגַם בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל פֶּטֶם: "וְאֵין מִמָּרִים אֶת הָעֲגָלִים אֲבָל מִלְּעִיטָן־ (שֶׁבַת כד, ג), וְעוֹד.

הוּא הַדִּין בְּנוֹגֵעַ לַ־הֶמָּרָאָה (הֶמָּרִיָּה), שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִלְּבַד

הַהוֹרָאָה הַתְּעַרְבוֹת עוֹד שְׁלוֹשׁ הוֹרָאוֹת לְפָחוֹת:

א. סירוב, התנגדות: "יכול תהא המְרָאָתוּ המְרָאָה – תלמוד לומר...". (סנהדרין יד ע"ב).

ב. האֲבָסָה, האֲכָלָה, פיטום: "איזו היא המְרָאָה?... – אמר רב יהודה: המְרָאָה למקום שאינה יכולה להחזיר... והמְרָאָה בכלי, הלעטה ביד" (שבת קנח ע"ב).

ג. התנשאות באוויר, תחילת טיסה: "המְרָאָה אל על" (דוד שמעוני, "דבר", ת"ש, גיל' 4361, עמ' 3). ועוד הרבה.

לפיכך נתחדש השם המור, שהוא חפשי מכל נטל יתר של הוראות ושימושים. אמנם, המילונים לא הביאו שורש מחודש המר כדברי מר ברגרין, מאחר שעד ימינו לא היה קיים, והלשון העברית עדיין לא הרגישה צורך בו. אך כשנוצר – לצורך נוצר, ואין לבטלו בדיבור-פה, ולא-כל-שכן שאין לעקרו, כי שרשיו כבר מרובים ועמוקים, ואין להצטער, שעדיין לא עבר ובטל מן העולם ועדיין מוסיפים לדשדש בו" (דברי מר אבינרי).

חזאת לדעת, כי פועל מחודש זה לא רק נשתרש בפי דוברי עברית ובלשון העיתונות, כדברי מר פיקסלר ב"לשונו לעם" פו¹, אלא הוא נמצא גם בספרות העברית החדשה, בפי מיטב סופרינו, ואילו באתי להביא דוגמות מן הספרות ומן העיתונות, אין אני מספיק, כי רבות הן. לכן אביא רק אחדות: הפועל המר:

א. "שני גבירים מהמרים זה עם זה, מי מהם יכבשנה עד

1 דברי רי"מ זק"ש (שמביא מר י' פיקסלר שם), הרואה ב-ה מר ר'

פועל בפני עצמו, אינם יוצאים מגדר השערה, ואין להם חיזוק ממקור אחר, ולכן אין לומר, ש"הדר חזקנה חופף" על פועל זה.

ראש-השנה? (א' שלונסקי, "כתבים" למ' גורקי, שנת 1953, עמ' 205).

ב. "חדלו לכם מן ההימור שהימרתם" (שם, עמ' 206).

ג. "בן הגביר מהמר עם אביו" ("הארץ" 18/1/1930).

ד. "הבה ונהמר על-אף חוסר הבהירות... נהמר-נא למען הטוב והאשר, נהמר-נא למען האביב של הארץ" ("גשר" שנת תשי"ח, חוב' א', עמ' 106).

השם המור:

א. "חדלו לכם מן ההימור שהמרתם" (א' שלונסקי, "כתבים" למ' גורקי, עמ' 206).

ב. "הימור של שלושה אחים" ("הארץ" 13/1/1930).

ג. "ההימורים לטובת רוזבלט" ("משמר" כ"ב מרחשון תש"ה).

ד. "נצחונות קלים במינימום של סיכונים והימורים" (י' מרקוס, "דבר" תשי"ח, גיל', 9972, עמ' 2).

ה. "לדעתי נשאר כאן ההימור בלבד, אותו ההימור

שהצעתי בספריי" ("גשר", תשי"ח, חוב' א', עמ' 106).

נוסף לכך נתחדש גם שם עברי "קוביוסטוס" - מהמר:

"שאפילו המהמר הזהיר ביותר היה מניח את כל כספו על סיכוייו של ב.ג. להיבחר" (מ' אבי-אסף, "דבר", תשי"ח, גיל' 10016, עמ' 5).

שורש חי ופורה זה, שנמצא כשלושים שנה בספרות, בעיתונות ובדיבור-פה, מאז שנת תר"ץ ועד היום הזה ממש, אין לעקרו.